

M. Tullius Cicero. (Fasc. 22). *Oratio pro P. Sestio*. Edidit Tadeusz Maslowski. Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana. Leipzig 1986. Σελ. XLVI+83, τιμή 34,- Μ.

Συνεχίζουσα την έκδοτικήν της δραστηριότητα ή Βιβλιοθήκη Teubner τῆς Λειψίας ἐξέδωσε πέρυσι (1986) τὸ 22ον τομίδιον τῶν ἔργων τοῦ μεγάλου Ρωμαίου ρήτορος, περιλαμβάνον τὸν λόγον τοῦ ὑπὲρ τοῦ Π. Σηστίου, μὲ τὴν φροντίδα τοῦ εἰς Los Angeles καθηγητοῦ Tadeusz Maslowski. Ὁ ὡς ἄνω καθηγητὴς ἐξέδωσε προσφάτως (1981) καὶ τὸ τομίδιον 21, τὸ ὁποῖον περιλαμβάνει ἄλλους 4 πολιτικούς λόγους τοῦ Κικέρωνος (Cum senatui gratias egit. Cum populo gratias egit. De domo sua. De haruspicum responso) τῆς ἰδίας ἐποχῆς, ὅταν ὁ Κικέρων ἐπέστρεψε ἐκ τῆς ἐξορίας του εἰς Ἡπειρον καὶ Μακεδονίαν.

Τὰ γεγονότα ἐν ὀλίγοις: τὸ 58 ὁ ἰσχυρὸς δήμαρχος Κλώδιος ζητεῖ διὰ νόμου τὴν ἐξορίαν ὅσων προεκάλεσαν τὴν θανάτωσιν Ρωμαίων πολιτῶν ἀναπολόγητων· ἀναπολόγητοι εἶχον ἐκτελεσθῆ οἱ περὶ τὸν συνωμότην Κατιλίαν, καὶ εἶναι γνωστὸς ὁ ρόλος τὸν ὁποῖον εἶχε παίξει ὁ Κικέρων εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ὄλης συνωμοσίας καὶ τὴν τιμωρίαν τῶν ὑπευθύνων. Ὁ Κικέρων ἀναγκάζεται νὰ αὐτοεξορισθῆ εἰς Ἡπειρον καὶ Μακεδονίαν. Τὸ 57, μὲ τὴν πρωτοβουλίαν τῶν δημάρχων Ἀ. Μίλωνος καὶ Π. Σηστίου, (ἐπὶ τῶν ὑπάτων Π. Λέντλου Σπινθήρος καὶ Κ. Μετέλλου Νέπωτος) ἐπιστρέφει εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Κλώδιος τότε κατηγορεῖ τὸν Π. Σήστιον ὅτι, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς δημαρχίας του, εἶχεν ὀργανώσει περὶ ἑαυτὸν ἓνα σῶμα «μπράβων» καὶ εἶχε κατὰ περίστασιν χρησιμοποίησει βίαν (de vi). Ὁ Κικέρων δράττεται τῆς εὐκαιρίας νὰ παρουσιάσῃ τὰς ἰδικὰς του ὑπηρεσίας, νὰ ἐκθέσῃ τοὺς λόγους τῆς αὐτοεξορίας του καὶ νὰ πλήξῃ τοὺς πολιτικούς του ἀντιπάλους, τὸν Κλώδιον καὶ τὰ ἐνεργούμενά του, τὸν Πείσωνα καὶ τὸν Γαβίνιον, ὑπάτους τοῦ ἔτους 58. «Ὁ λόγος περιέχει χωρία τόσον λαμπρά, ὅσον ἴσως οὐδαμοῦ ἄλλοῦ εἰς τὸν Κικέρωνα» (J. Wight Duff, *A Literary History of Rome*, London New York, 4η ἀνατ., σελ. 263). Ὁ Σήστιος ἀθωώνεται πανηγυρικῶς.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ T. Maslowski περιλαμβάνει τὴν Εἰσαγωγὴν (Praefatio, σελ. V-XLI), τὴν Βιβλιογραφίαν (Index Librorum et Commentationum, σελ. XLII-XLVI), τὸ κείμενον καὶ τὰ προκαταρκτικά του (σελ. 1-78), καὶ Πίνακα (κυρίων) Ὁνομάτων (Index Nominum, σελ. 79-83).

Εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς Εἰσαγωγῆς ὁ ἐκδότης συζητεῖ ἐν ὀλίγοις τὴν γνησιότητα τοῦ παραδεδομένου κειμένου (κατὰ πόσον δηλ. τὸ κείμενον αὐτὸ ἀντιστοιχεῖ εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ Κικέρωνος ἐκφωνηθὲν καὶ γνωρίζομεν ὅτι ὁ Ρωμαῖος ρήτωρ ἐδιόρθωνε τὰ κείμενά του, πρὶν τὰ δημοσιεύσῃ χειρογράφως, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο συνέβη καὶ μὲ τὸν λόγον ὑπὲρ τοῦ Σηστίου (σελ. V), καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει τὰς μαρτυρίας τῶν ἀρχαίων συγγραφέων περὶ τοῦ λόγου αὐτοῦ τοῦ Κικέρωνος, ἀπὸ τοῦ Βαλερίου Μαξίμου (1ος αἰ. μ.Χ.) μέχρι καὶ τοῦ Ἰσιδώρου τῆς Σεβίλλης (7ος αἰ. μ.Χ.)· τοῦ 4ου αἰ. μ.Χ. εἶναι τὰ λεγόμενα Scholia Bobiensia. Ἀφοῦ ὑπενημίση ὁ ἐκδότης ὅτι ὡς ἄνω λόγος Pro P. Sestio περιλαμβάνεται εἰς ἓνα σύνολον ἐκ 10 λόγων τοῦ Κικέρωνος, τοὺς ὁποίους ἐμελέτων οἱ σπουδασταί, παρουσιάζει τοὺς κώδικας μὲ (πλήρες ἢ ἐν μέρει) τὸ κείμενον τοῦ λόγου (σελ. VIII-XIX) καὶ κλείει τὸ 1. μέρος τῆς Εἰσαγωγῆς ἀναφερόμενος εἰς τὰς παλαιότητας ἐκδόσεις (editiones principes ἦσαν αἱ τοῦ 1471: Ρωμαϊκὴ ἢ τοῦ Lodoicus Carbo, Βενετικὴ ἢ τοῦ Andreas Aleriensis) μέχρι καὶ τοῦ 1534, καὶ τὰς νεωτέρας ἀπὸ τοῦ 1835 (J. C. Orelli, Χαϊδελβέργη) ἕως καὶ τοῦ 1965 (J. Cousin, Παρίσιοι).

Εἰς τὸ δεῦτερον ὑποκεφάλαιον τῆς Εἰσαγωγῆς (σελ. XXI-XXXVIII) ὁ ἐκ-

δότης καταρτίζει τὸ «Στέμμα τῶν Κωδίκων», θεωρεῖ δὲ ὡς ὑποθετικὸν πρόγονον ὄλων τῶν σωζομένων κωδίκων τὸν Α, ὁ ὁποῖος θὰ πρέπει νὰ περιελάμβανε ἐκείνους τοὺς 10 πολιτικοὺς λόγους (τοὺς 5 τοὺς ὁποίους ἐξέδωσε εἰς τὰ τομῖδια 21 καὶ 22, ὁ Τ. Maslowski καὶ τοὺς in P. Vatinius, pro L. Cornelio Balbo, pro M. Caelio, de provinciis consularibus καὶ ἓνα ψευδεπίγραφον) ἡ ἔκδοσις τοῦ Orelli (1835) εἶναι κατ' εὐθειαν ἀπόγονος τῶν ἐκδόσεων τῶν ἐτῶν 1531 (ed. Ascensiana, Παρίσιοι) καὶ 1534 (ed. Hervagiana, Βασιλεία, καὶ 2a ed. Naugeriana, Βενετία).

Εἰς τὸ τρίτον ὑποκεφάλαιον τῆς Εἰσαγωγῆς (σελ. XXXVIII-XLI) ὁ ἐκδότης ἐκθέτει τὰς ἀρχὰς τὰς ὁποίας ἠκολούθησεν εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου, τὴν σύστασιν τοῦ κριτικοῦ ὑπομνήματος, ἐμπλουτισθέντες καὶ διὰ μαρτυριῶν (testimonia), τὴν ὀρθογραφίαν τῶν λέξεων καὶ τὸ τυπικόν.

Τοῦ κειμένου τοῦ Κικέρωνος προηγούνται τὰ ἀπαραίτητα Sigla, αἱ Συντομογραφίαι τῶν κυριωτέρων ἐκδοτῶν (Notae) καὶ ἡ Ὑπόθεσις τοῦ ἔργου, ὅπως σώζεται εἰς τὰ Scholia Bobiensia (Argumentum Scholiastae Bobiensis) (σελ. 1-3).

Ἡ ἐπιστημονικὴ ὑπηρεσία τὴν ὁποίαν προσφέρει ὁ Τ. Maslowski διὰ τῆς ἐκδόσεως καὶ τούτου τοῦ λόγου τοῦ μεγάλου Ρωμαίου ρήτορος εἶναι ἀδιαμφισβήτητος.

ANT. Η. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

Cornelii Taciti. *Libri qui supersunt*, ediderunt Stephanus Borzsaki et Kenneth Wellesley Tomus I, pars secunda, *Ab excessu Divi Augusti libri XVI*, edidit Kenneth Wellesley, Bibliotheca Teubneriana, Leipzig 1986, pp. XXI+201.

Notissima litteratis totius orbis terrarum series editionum scriptorum classicorum Graeciae et Romae, quae Bibliotheca Teubneriana appellatur, non eget commendatione. Huius quoque egregiae qualitatis tomus secundus novae editionis Annalium Cornelii Taciti est, quam notus philologus Kenneth Wellesley curavit.

In brevi Praefatione (a pagina V usque ad VIII), quae perfecta lingua Latina scripta est, familiae codicum et principia editionis describuntur. Sequuntur descriptio librorum et conspectus editionum disputationumque selectarum ad codices et libros XI-XVI. Annalium praecipue pertinentium (pp. IX-XIX) et index siglorum codicum (pp. XX-XXI).

Editio textus Annalium ab undecimo libro (pp. 1-142) summa diligentia et accurate perfecta est. Apparatus criticus graviore lectione, variationes codicum emendationesque philologorum continet, cum aliquot lectiones et correctiones in appendice critica (pp. 143-159) ponuntur. Sed haec quoque pars notarum criticarum forsitan sub textum Annalium una cum proprio apparatu critico ponenda esset, quamquam editor hoc modo apparatus criticum valde oneratum fuisse existimat (v. paginam V). Liber locupletto indice historico (pp. 160-201) finitur, qui lectoribus Annalium Cornelii Taciti utilissimus est.